

Nr 201.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen; given Stock-
holms slott den 11 mars 1935.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill
Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att an-
taga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 2 § strafflagen¹ skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Begår den brott, som fyllt femton, men ej aderton år; då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort. Till straffarbete på livstid må i sådant fall ej dömas.

Är brottet — — — — — ådömas bör.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1935.

¹ Senaste lydelse se SFS 1921: 288.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler riksdagens skrivelse den 7 april 1934, nr 124, i anledning av väckt motion angående revision av *gällande bestämmelser om behandlingen av minderåriga förbrytare* samt anför:

»5 kap. 2 § strafflagen innehåller bestämmelse om straffnedsättning för lagöverträdare i åldern mellan 15 och 18 år som skola ådömas straffarbete. Straffarbete på livstid skall nedsättas till straffarbete från och med 6 till och med 10 år. Straffarbete på viss tid må nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under 2 månader. Om brottet är belagt med påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen (förlust av vissa medborgerliga rättigheter), skall domstolen pröva 'efter omständigheterna', huruvida sådan påföljd bör ådömas.

1734 års lag saknade bestämmelser om straffnedsättning av den art varom nu nämnts. I det förslag till allmän kriminallag, som *lagkommittén* framlade år 1832, upptogs emellertid till behandling frågan om en sådan nedsättning, och kommittén föreslog för brottslingar i nyssnämnda ålder nedsättning av livsstraff eller straffarbete i första grad till nästa straffart därunder.

Lagberedningen behöll i sitt år 1844 avgivna förslag till straffbalk föreskrift om nedsättning i de strängaste straffen för lagöverträdare som fyllt 15 men ej 18 år, och en dylik föreskrift upptogs i 5 kap. 3 § i 1864 års strafflag. I denna paragraf stadgades nämligen att, då den som fyllt 15 men ej 18 år beginge brott, dödsstraff eller straffarbete på livstid skulle nedsättas till sådant arbete från och med 6 till och med 10 år.

I sitt den 30 december 1887 avgivna förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen föreslog *nya lagberedningen* beträffande ungdomliga brottslingar mellan 15 och 18 år att straffarbete på viss tid skulle få nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej i något fall under det allmänna minimum av denna straffart, samt att domstolen, där brottet vore belagt med påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, skulle pröva efter omständigheterna, huruvida sådan påföljd borde ådömas.

Den sålunda föreslagna reformen genomfördes genom lag den 20 juni 1890. Samtliga i 5 kap. 3 § strafflagen upptagna bestämmelser blevo sedermera genom lag den 27 juni 1902 i oförändrat skick överflyttade till 2 § samma kapitel, då det dittillsvarande stadgandet i sistnämnda paragraf förklarades icke längre skola gälla. Härefter ha bestämmelserna — fränsett en av dödsstraffets avskaffande betingad jämkning — kvarstått oförändrade.

I motion vid 1934 års riksdag (II: 308) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en revision av gällande bestämmelser angående behandlingen av minderåriga förbrytare med särskilt beaktande av vad i motionen anförts i fråga om straffmyndighetsålder, åtal, häktning och sättet för den brottsliges tillrättaförande.

I utlåtande (nr 32) i anledning av motionen framhöll första lagutskottet beträffande straffmyndighetsåldern att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1918 ifrågasatt huruvida icke den nuvarande straffmyndighetsåldern av 15 år kunde höjas till 16 år, samt att detta spörsmål därefter varit föremål för prövning av särskilda sakkunniga i ett år 1922 avgivet betänkande samt av Kungl. Maj:t i samband med framläggande av en proposition med vissa andra förslag till riksdagen år 1924. Någon höjning av åldersgränsen hade emellertid då icke blivit förordad vare sig av de sakkunniga eller av Kungl. Maj:t. Utskottet anför härefter.

De uttalanden, som i nämnda sakkunnigbetänkande och proposition hade förekommit i ämnet, ådagalade, att bestämmandet av straffmyndighetsåldern vore en fråga av synnerligen vansklignatur. Mot den nuvarande åldersgränsen hade anförts, att en femtonåring alltjämt befunne sig på barnets ståndpunkt och fördenskull icke borde underkastas statens straffande verksamhet. Därjämte kunde naturligen göras gällande, att det ofta inträffade, att en person som fyllt 15 år i själva verket icke vunnit den grad av utveckling som lagstiftaren förutsatt. Sistnämnda olägenhet vidlåde dock varje straffbarhetsgräns, som bestämts en gång för alla, och den tidigare i svensk rätt förefintliga möjligheten att i viss utsträckning lämna i domstolens skön att avgöra huruvida straffbarhet skulle anses föreligga eller ej vore för visso förenad med andra mycket betydande olägenheter. Mot den av riksdagen föreslagna höjningen av straffmyndighetsåldern hade återigen enligt utskottets mening anförts synnerligen vägande skäl, därvid utskottet särskilt ville hänvisa till departementschefens anförande uti 1924 års proposition. I detta anförande, till vilket utskottet i allt väsentligt kunde ansluta sig, påpekades bland annat nödvändigheten av att samhället icke berövades erforderliga medel att ingripa mot ungdom uti ifrågavarande ålder, som gjorde sig skyldig till lagöverträdelser. Man torde även böra beakta, att det redan för närvarande icke sällan torde vara förenat med stora svårigheter för barnavårdsnämnderna att tillrättaföra barn i exempelvis 14—15-årsåldern. De utvägar som för sådant ändamål stode till buds vore icke längre så effektiva när barnet i fråga redan nått en viss grad av utveckling, och barnavårdsnämndens ingripande kunde då ofta framstå såsom mer eller mindre meningslöst.

På grund av vad sålunda anförts och med stöd av andra, i utlåtandet närmare angivna skäl förklarade utskottet sig icke kunna förorda någon höjning av den i 5 kap. 1 § strafflagen stadgade straffmyndighetsåldern. I anslutning härtill uttalade utskottet, att utskottet funnit lämpligt undersöka, huru-

vida icke mildring i den straffrättsliga behandlingen av dem som nyss överskridit ifrågavarande åldersgräns kunde vinnas på annan väg, samt anförde härom.

Utskottet ville erinra om bestämmelsen i 5 kap. 2 § strafflagen, att när den som fyllt 15 men ej 18 år beginge brott straffarbete på livstid skulle nedsättas till sådant straffarbete från och med 6 till och med 10 år, varjämte straffarbete på viss tid finge nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under 2 månader. Den straffnedsättning, som medgäves beträffande brott som beginges under de närmaste åren efter uppnådd straffmyndighetsålder, vore uppenbarligen ett viktigt komplement till regeln att minderårig intill nämnda ålder skulle vara strafflös. Därigenom förminskades de olägenheter som enligt vad förut nämnts alltid följde av en fix straffmyndighetsålder. Bestämmelsen i 5 kap. 2 § strafflagen tillgodosåge dock endast i begränsad utsträckning önskemålet att göra övergången från strafffrihet på grund av minderårighet till straffbarhet vid uppnådda 15 år så smidig som möjligt. Den matematiska straffnedsättningsregel som innehölles i paragrafen måste sålunda understundom leda till mycket obilliga resultat. Såsom exempel därå kunde framhållas, att den som vid nyss fyllda 15 år övat otukt med kvinna under 12 år icke kunde dömas till lägre straff än straffarbete i 2 år, under det att han, om gärningen skulle ha begåtts en eller ett par månader tidigare, förblivit strafflös. Dylika obilliga resultat undginges däremot med den bestämmelse om straffnedsättning i fråga om minderåriga i åldern 15—18 år som gällde i Danmark. I sistnämnda land finge straffet, utan någon sådan inskränkning som i svensk rätt, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort. Därest en dylik straffnedsättningsregel infördes i 5 kap. 2 § strafflagen i stället för den nu gällande, skulle otvivelaktigt åtskilliga av de synpunkter som anförts för en höjning av straffmyndighetsåldern tillgodoses. Till stöd för en sådan ändring skulle även kunna åberopas, att en dylik möjlighet för domstolen att nedsätta straffet under vad eljest å gärningen följa bort icke vore okänd för den svenska strafflagen. Utskottet ville allenast erinra om bestämmelserna i 5 kap. 6 och 9 §§ strafflagen. Särskilt de skäl som föranlett lagstiftaren att i den förra paragrafen beträffande den som saknat förståndets fulla bruk medge en sådan nedsättning av straffet torde äga motsvarighet när det gällde minderåriga i åldern 15—18 år. Utskottet funne sålunda ur straffmättnings-synpunkt beaktansvärda skäl tala för att genom en ändring i 5 kap. 2 § strafflagen giva domstolarna befogenhet att beträffande där omnämnda minderåriga nedsätta det straff som eljest å gärningen följa bort, utan att vara bundna av de nuvarande inskränkningarna i denna del. Därvid skulle uppenbarligen även bibehållas det nuvarande förbudet i paragrafen att döma ifrågavarande minderåriga till livstids straffarbete.

Utskottet övergick därefter till frågan om ökad användning av tvångsuppfostran i stället för straff och kunde för sin del icke finna skäl att i enlighet med önskemål som uttalats i motionen förorda upphävande av den begränsning i möjligheterna att förordna om tvångsuppfostran som för närvarande vore uppställd med avseende å straffets storlek. Utskottet fortsatte.

Utskottet ville emellertid påpeka, att därest den av utskottet ifrågasatta ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen genomfördes, domstolarna för visso icke sällan komme att döma till straff understigande straffarbete i 2 år där de på grund av nuvarande straffnedsättningsregeln i nämnda lagrum icke haft möjlighet därtill. Statistiken visade att även minderåriga i åldern 15—16 år emellanåt dömts till straffarbete över 2 år. Särskilt i dylika fall skulle det uppenbarligen kunna förväntas, att en ändring av 5 kap. 2 § strafflagen i angiven

riktning skulle leda till lägre straff. I sådan händelse öppnades även ökade möjligheter för domstolarna att förordna om straffets utbytande mot tvångs-uppfostran.

Utskottet anförde vidare att i motionen yrkats, att häktningstvång beträffande minderåriga lagöverträdare borde avskaffas. Härom uttalas följande.

För närvarande stadgades i 19 § 5. i förordningen om strafflagens införande, att den som misstänktes att ha begått brott, vara straffarbete dock ej under 2 år efter lag följa kunde, skulle i häkte tagas. Innebörden därav bleve beträffande minderåriga i åldern 15—18 år — med tillämpning av nu gällande straffnedsättningsregeln i 5 kap. 2 § strafflagen — att han skulle tagas i häkte när straffet enligt den eljest gällande straffskalans icke kunde understiga 4 år (hälften därav lika med 2 år). Således skulle en person, som nyss fyllt 15 år och åtalades för otukt med kvinna under 12 år, häktas, enär straffet för sådan gärning enligt 18 kap. 7 § strafflagen utgjorde minst straffarbete i 4 år. Även utskottet funne det mindre tillfredsställande, att minderårig på grund av nu tillämpliga straffskalor understundom skulle ovillkorligen häktas även då det icke kunde befaras att han skulle avvika, undanröja bevisning eller dylikt. Överhuvud torde enligt utskottets mening vissa modifikationer i häktningsreglerna vara påkallade beträffande minderåriga lagöverträdare. Emellertid komme även detta spörsmål att upptagas till behandling av processlagberedningen vid dess arbete å rättegångsreformen. Det torde fördenskull vara mindre lämpligt att nu påkalla någon omarbetning av nämnda regler med hänsyn till de minderåriga. Utskottet återkomme emellertid i detta sammanhang till den förut ifrågasatta ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen. Utskottet hade därvid funnit skäl tala för att giva domstolarna befogenhet att beträffande de i berörda paragraf omnämnda minderåriga nedsätta det straff som eljest å gärningen följa bort utan att vara bundna av de nuvarande inskränkningarna i denna del. Därest en sådan ändring genomfördes bleve i de fall att någon, som fyllt 15 men ej 18 år begått brott, minimum i den straffskala, som skulle tillämpas å brottet, alltid 5 kronors böter. Då obligatorisk skyldighet att häkta enligt 19 § 5. i förordningen om strafflagens införande icke föreläge i andra fall än då lägre straff än straffarbete i 2 år icke kunde följa å brottet, skulle den föreslagna ändringen i 5 kap. 2 § strafflagen även medföra, att häktningstvång enligt nyssnämnda stadgande i förordningen om strafflagens införande icke längre skulle föreligga.

Utskottet framhöll slutligen att den ifrågavarande ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen sålunda torde, enligt vad utskottet i olika sammanhang anført, innebära beaktansvärda fördelar under det att några olägenheter icke syntes vara att befara av densamma. Då den därjämte utan svårighet torde kunna genomföras utan avvaktan å en mera allmän reform av strafflagen, förordade utskottet, att Kungl. Maj:t upptog denna speciella reform till prövning, och hemställde — med avstyrkande av motionen i övrigt — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 5 kap. 2 § strafflagen, att, när någon som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet finge, med bibehållande av förbudet att döma till straffarbete på livstid, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen, som därefter avlät den nyss anmälda skrivelsen.

I åtskilliga *främmande strafflagar* äro bestämmelser meddelade angående straffnedsättning för unga lagöverträdare. Så är exempelvis fallet i dansk, norsk och finsk rätt.

Sålunda stadgar den *danska strafflagen* av år 1930 beträffande personer i åldern 15—18 år i § 84 att det eljest föreskrivna straffet kan, utan någon särskild inskränkning, nedsättas, om användandet av fullt straff skulle på grund av den tilltalades ungdom vara omöjligt eller skadligt. Tiden för straffet må beträffande ifrågavarande personer icke överstiga 8 år. — Enligt 55 § i den *norska strafflagen* av år 1902 må straffarbete på livstid icke komma till användning beträffande straffbara handlingar som föröfvats före fyllda 18 år, varjämte straffet inom samma straffart må nedsättas under det eljest gällande minimum. — Begås brott av den som fyllt 15 men ej 18 år skall, enligt den *finska strafflagen* av år 1889, 3 kap. 2 §, när dödsstraff eller tukthus på livstid kunnat följa å brottet, dömas till tukthus från och med 2 till och med 12 år. I övrigt utgör straffet i allmän straffart högst tre fjärdedelar av strängaste straff, som i varje straffart för brottet är stadgat, och lägst det minsta belopp, som i envar av dessa straffarter enligt 2 kap. får ådömas. Stadgas för brottet ej annat straff i allmän straffart än tukthus på viss tid, må dock kunna dömas till fängelse i högst tre fjärdedelar av längsta tiden för motsvarande tukthusstraff, dock ej över 4 år och lägst den minsta tid på vilken fängelse enligt sagda kapitel får ådömas.

Såsom utskottet funnit torde skäl tala för en revision av den nuvarande schematiska straffnedsättningsregeln i 5 kap. 2 § strafflagen. Då många 15- och 16-åringar stå kvar på barnets nivå, är det av vikt att domstolen beträffande de yngsta lagöverträdarna har så fria händer som möjligt att efter förhållandena i de enskilda fallen utmäta straffet. I likhet med utskottet anser jag olägenheter vara förknippade med de nuvarande bestämmelserna även därutinnan, att unga lagöverträdare vilka äro i trängande behov av uppfostringsåtgärder stundom icke kunna få straffet utbytt mot en uppfostrande behandling, enär de begått brott varå strängare straff än 2 års straffarbete enligt lag måste följa. Äger domstolen befogenhet att nedsätta straffet under vad eljest skolat följa å gärningen, kan domstolen, om med hänsyn till förekommande omständigheter tvångsuppfostran finnes böra ifrågakomma, bestämma straffet så, att möjlighet finnes att utbyta straffet mot sådan uppfostran. Frågan om gränsen för straffmyndighetsåldern får jämväl mindre betydelse i samma mån som skillnaden i behandling av den som är under denna ålder och den som nyligen uppnått densamma blir mindre framträdande.

Ett annat förhållande som ock bör beaktas i detta sammanhang är att de nuvarande bestämmelserna stundom nödvändiggöra att den unge lagöverträdaren måste i avbidan på dom inmanas i häkte. Då tiden för straffarbete enligt 5 kap. 2 § strafflagen må nedsättas till hälften av det eljest för brottet stadgade minsta straffet, blir visserligen häktning av minderårig i åldern mellan 15 och 18 år icke obligatorisk på grund av brottets karaktär i andra

*Departements-
chefen.*

fall än där minimum i den ordinära straffskalan är straffarbete i 4 år. Även om häktningsinstitutets tillämpning å dessa unga sålunda för närvarande är jämförelsevis inskränkt, ha dock sådana fall förekommit som upprört den allmänna rättskänslan. Det ligger i sakens natur att det i största möjliga utsträckning bör undvikas att unga lagöverträdare — särskilt de som strax efter fyllda 15 år begå brott — bliva intagna i häkte. En ändring i lagrummet i överensstämmelse med de riktlinjer utskottet uppdragit medför att häktningstvång i följd av storleken av det straff som kan följa å den föröfvade gärningen icke längre skulle föreligga.

På grund av det anförda och då ur andra synpunkter några vägande invändningar ej synt kunna resas mot den ifrågasatta reformen har inom justitiedepartementet utarbetats förslag till *lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1935.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet MOLIN,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
BAGGE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 15 februari 1935, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet G. A. Eriksson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 11 mars 1935.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler lagrådets den 9 mars 1935 avgivna utlåtande över det den 15 februari 1935 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen*; därvid föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.